Пятилетняя годовщина милиции.

10-го ноября в Белорусском рабочем клубе состоялось торжественное заседание представителей союза Совработников и милиции, посвященное пятилетней годовщине существования рабоче-крестьянской милиции. С приветствиями выступали председатель союза Совработников тов. Леонов, представители сотрудников ГПУ и Главмилиции. Начальник административного отдела Главмилиции тов Кривошеин отметал большую работу, проделанную милицией в Белоруссии по борьбе с преступным элементом и бандитизмом.

Он сказал: „Милиционер должен быть первым гражданином и проводником распоряжений и законов Советской власти Поэтому 6-й год существования милиции должен быть годом учебы".

— В рядах милиции, закончил т. Кривошеин не должно быть неграмотных.

После почтения памяти павших милицейских работников в борьбе за Советскую власть заседание закрылось, после чего состоялся вечер-спектакль.

Преступная бесхозяйственность.

Ревизией Наркомзема обнаружен...

...Наркомземом постановлено управить коллегии уездных земельных управлений. Ответственность за правильный ход работы возложена на начальников Уземуправлений.

Движение беженцев

Справка о выезде заграницу.

Все граждане, выезжающие заграницу и желающие получить разные справки по этому вопросу, должны обращаться непосредственно в Наркоминдел.

Повышение платы за нотариальные услуги.

Установлена новая плата за услуги, оказываемые нотариальным отделом Наркомюста. За выдачу копий договоров, документов, справок из нотариальных книг и удостоверений взимается 250 р. со страницы. За посвидетельствование копий документов для торгово-промышленных и имущественных целей—200 р. с каждого полулиста, для каких либо других целей—50 р Сверх того в этих случаях взимается местный сбор в размере 100 проц. государственного и нотариального сборов. От уплаты всяких сборов за нотариальные услуги освобождаются лица, находящиеся на социальном обеспечении, за которыми судом признано право бедности и члены профсоюзов, при условии представления от соответствующего профсоюза удостоверения о несостоятельности к уплате сборов, учащиеся и т. п.

На борьбу с туберкулезом.

30 ноября по Белоруссии об'является трехдневник по борьбе с туберкулезом.

Комитет по проведению трехдневника...

...в ... зале культотделом союза Совработников устраивается спектакль для членов союза. Идет пьеса «Евреи» Чирикова.

Члены союза и комсостава получают билеты в союзе в понедельник, от 1 до 5 часов.

12

ЯК ПРЫМУСІЦЬ АРА: НОВАЯ ФАЗА СТАРОЙ ҐУЛЬНІ

Стакоўскі скардзіцца. — Ўілабі не пагаджаецца. — Менск дае фору Маскве. — Пасылкі й антысэмітызм. — Не шкадуйце ўказаньняў. — Джойнт становіцца самастойным. — Квакеры як Санта-Клаўс. — Не пустыя пагрозы

Амэрыканскія пасылкі рабілі фурор. Скакаў угору сацыяльны статус шчасьлівых атрымальнікаў, на базары за амэрыканскія прадукты давалі добрыя грошы. Сваякі з-за мяжы істотна папраўлялі справы жыхароў Беларусі без усялякага ўмяшаньня ўладаў. 9 сьнежня Мар’ян Стакоўскі зьвярнуўся да свайго на-

чальніка ў Маскве, упаўнаважанага савецкага ўраду Карла Ландэра зь лістом:

> Араўцы настойваюць, каб прынцып разьмеркаваньня адпавядаў жаданьню ахвярадаўцаў. Менскі рабін дайшоў да таго, што патрабуе разьмеркаваньня прысланых у яго распараджэньне пасылак групе «Талмуд-тора» й яшчэ нейкай, назву якой якраз забыўся. Ужо некалькі месяцаў даводзіцца гандлявацца з амэрыканцамі наконт прынцыпаў разьмеркаваньня. Я настойваю, каб адзіным прынцыпам была патрэба, а яны вымагаюць спаўненьня волі ахвярадаўцаў.

Ліст быў адпраўлены ня поштай, а кур'ерам: сакратар Стакоўскага таксама вёз сьпіс усіх мясцовых супрацоўнікаў АРА й прапановы рэформаў. У сьнежні ў менскай АРА працавала 32 чалавекі — Стакоўскі прапаноўваў пакінуць 14. Такім чынам, на думку ўпаўнаважанага, разьвязвалася адразу некалькі балючых праблемаў: скарачаліся выдаткі на заробкі, палягчаўся нагляд і, галоўнае, АРА была б вымушаная скасаваць інспэкцыі й перадаверыць разьмеркаваньне дапамогі дзяржаўным органам.

Стакоўскі прапанаваў вырашыць праблему ў Маскве й прасіў Ландэра адстойваць сваю пазыцыю. Праз тыдзень, 16 сьнежня, зь Менску ў Маскву ідзе яшчэ адзін ліст — на гэты раз Ўілабі піша свайму кіраўніцтву:

> Немагчыма ні для Стакоўскага, ні для мяне пагадзіцца наконт мэтадаў разьмеркаваньня гуртовых даставаў. Стакоўскі настойвае, што ўрад мае права не дазволіць разьмеркаваньня асобам пэўнай нацыянальнасьці ці веравызнаньня. Я мяркую, што, калі нью-ёрскі офіс атрымлівае грошы, каб пэўная колькасьць пасылак была дастаўленая тым, хто мае патрэбу, у пэўнае месца, мы маем права пры выдачы абмежавацца людзьмі гэтай нацыянальнасьці й мясцовасьці.
> Інакш кажучы, 100 пасылак для габрэяў Ігумену павінны быць разьмеркаваныя паміж габрэямі Ігумену. Стакоўскі лічыць, што гэта выкліча нацыянальную варажнечу, і ўрад Беларусі патрабуе, каб ён не дапускаў такога «клясавага падзелу».

У габрэйскіх арганізацыях Нью-Ёрку хіба вельмі зьдзівіліся б, каб пачулі, што, адмаўляючы ў перадачы пасылак габрэям, Стакоўскі змагаецца з антысэмітызмам. Менавіта такі аргумэнт прыводзіў упаўнаважаны ў лісьце ў Маскву:

> У Беларусі, дзе антысэмітызм глыбока запусьціў свае карані, нельга пагаджацца на паглыбленьне гэтага настрою, ставячы габрэйства ў прывілеяванае становішча.

Напачатку студзеня кіраўніцтва Маскоўскай штаб-кватэры АРА ў лісьце да Ўілабі так пракамэнтуе беларускую сытуацыю:

> Мы бачым спробы ўраду Беларусі дыктаваць, хто можа атрымліваць нашыя харчовыя пасылкі. Гэта цалкам новая фаза гульні ў перашкоды. Мы ду-

малі, што ўсе віды перашкодаў ужо былі прыдуманыя цэнтральнымі савецкімі ўладамі. Цікава адзначыць, што вашыя мясцовыя ўлады далі тут фору цэнтральным.

Ўілабі настойваў на безумоўнай даставе пасылак адрасатам. Адначасова яшчэ напрыканцы лістапада кіраўнік акругі зьвярнуўся ў Маскоўскую штаб-кватэру з просьбай:

Пераважная бальшыня пасылак ідзе габрэям, якія маюць сваякоў у Штатах. Атрымальнікі, у выніку, знаходзяцца ў даволі добрых умовах. Але тысячы расейцаў і беларусаў ня маюць сваякоў за мяжой. Ці не палічылі б вы магчымым пасланць нам неадкладна хаця б 500 пасылак агульнага прызначэньня?

У складох было крыху пасылак агульнага прызначэньня, якія кіраўніцтва акругі мела права разьмяркоўваць самастойна. Яшчэ ў лістападзе галоўны лекар Менскай акругі Ралф Герц прапанаваў выдаць усім чальцам мэдычнай камісіі АРА пасылкі як знак заахвочваньня. На паседжаньні прысутнічаў Стакоўскі. Чальцы камісіі выказалі ўдзячнасьць, але палічылі немагчымым узяць пасылкі асабіста сабе. Тады Герц прапанаваў разьмеркаваць 50 пасылак сярод мэдычнага пэрсаналу, які меў найбольшую ў гэтым патрэбу, а таксама раздаць мэдыкам паўтысячы коўдраў. Дапамога была прынятая.

Але Стакоўскаму гэтага было мала. У лісьце

ў Маскву ён запэўнівае Ландэра, што нічога рэзка непрыемнага паміж ім і амэрыканцамі няма, і ўдакладняе клясавую прычыну свайго клопату:

Калі ж нарэшце яны пачнуць «Дапамогу Расеі» празь дзяржорганы...

Упаўнаважаны беларускага ўраду просіць свайго начальніка:

Навучыце, калі вы маеце спосаб, як прымусіць іх разьмяркоўваць праз цэнтральныя органы. Бо мы тут вымушаныя атрымліваць беспасярэдне тымі ячэйкамі, дзе гэтая амэрыканская дапамога выдаткоўваецца. Кожны дзіцячы дом, шпіталь, кожная амбуляторыя павінны зьяўляцца беспасярэдне па атрыманьне. Гэта вельмі стамляе й адрывае шмат людзей ад штодзённай працы. Можа быць, дзе-небудзь гэтага ўжо пазбавіліся, навучыце тады й астатніх.

Хаця Стакоўскі й просіць навукі ў начальства, яго ўласная прапанова — скараціць штат АРА — магла сапраўды радыкальна зьмяніць сытуацыю.

Ўілабі тлумачыў:

У мэдычным аддзеле працуе 17 чалавек, якія атрымліваюць заробак ад уладаў. Доктар Вілі згадзіўся скараціць двух. Ні ён, ні я ня верым, што можна эфэктыўна працаваць нават з такім малым скарачэньнем, але мы паспрабуем. Ста-

коўскі лічыць, што можна ўдвая скараціць штат у дзіцячым харчаваньні. Гэта так, калі мы хочам, каб прадстаўнікі ўладаў самі забіралі й разьмяркоўвалі прадукты з нашых складоў. На гэта мы пайсьці ня можам.

Стакоўскі й сам апынуўся ў складанай сытуацыі. Яшчэ ў кастрычніку ўпаўнаважаны цэнтральнага ўраду Карл Ландэр разаслаў цыркуляр са зьменамі ў фінансаваньні апэрацыяў замежнай дапамогі, які пачынаўся словамі:

У сувязі зь вялікім недахопам сродкаў упаўнаважаныя ў рэгіёнах павінны зьменшыць да мінімуму ўсе свае расходы.

Паводле новага парадку, цяжар фінансаваньня цэнтар перадаваў на месцы. Ўілабі прасіў сваё кіраўніцтва пакінуць стары парадак:

Праца значна палегчыцца, калі можна было б і надалей атрымліваць нашыя ўрадавыя фонды з Масквы. Бо калі супрацоўнікі прыйдуць да высновы, што іхная праца, у тым ліку падвышкі заробку і г.д., залежыць ад Стакоўскага, бальшыня зь іх імгненна пачне працаваць на Стакоўскага, а не на АРА.

Але й Стакоўскі, нягледзячы на быццам спрыяльную зьмену, ня быў задаволены. Бюджэт Беларусі быў мізэрны, і задача на месцы здабываць грошы для апэрацыяў АРА ў Менску была малаўдзячнай.

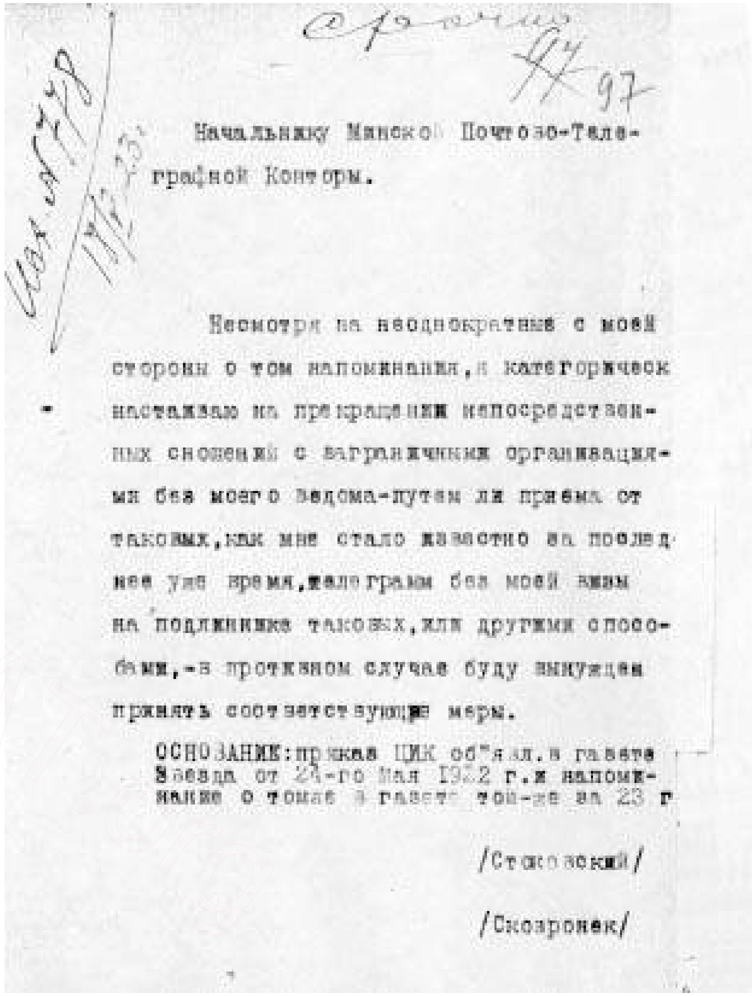
Начальнику Минской Почтово-Телеграфной Конторы.

Несмотря на неоднократные с моей стороны о том напоминания, я категорическ настаиваю на прекращении непосредственных сношений с заграничными организациями без моего ведома-путем ли приема от таковых, как мне стало известно за последнее уже время, телеграмм без моей визы на подлинниках таковых, или другими способами, - в противном случае буду вынужден принять соответствующие меры.

ОСНОВАНИЕ: приказ ЦИК объявл. в газете Звезда от 24-го Мая 1922 г. и напоминание о том же в газете той-же за 23 г

/Стаковский/

/Скворонек/

Празь месяц пасьля гэтай дэпэшы Мар'ян Стакоўскі напіша ў выніковай справаздачы: «АРА ўвесь час вырывалася з-пад кантролю»

У стане паміж двух агнёў патрабавалася апаратная падстрахоўка — і ўпаўнаважаны зьвяртаецца да Ландэра «па навуку». Перад тым як паставіць напрыканцы ліста абавязковае «з камуністычным прывітаньнем», Стакоўскі піша:

> Чакаю агульных гаспадарчых і палітычных кіроўных інструкцыяў. Не шкадуйце ўказаньняў.

Ландэр не шкадаваў. Цыркулярныя лісты рассылаліся па ўсіх адрасох:

> Мы не павінны даваць права ніводнай замежнай арганізацыі самастойна выбіраць раён працы, а таксама формы й мэтады. Усё павінна рабіцца пры нашым найбліжэйшым удзеле, з нашага фактычнага ўказаньня й кіраўніцтва, праз адпаведныя ведамствы і ўстановы.

У сьнежні 1922 са складу АРА арганізацыйна выйшла габрэйская дабрачынная арганізацыя Джойнт. Дырэктарам Менскага бюро быў прызначаны Эдвард Розэнблюм, які меў досьвед працы ў Польшчы, Аўстрыі й Францыі. 19 лютага 1923 Розэнблюм накіраваў упаўнаважанаму Стакоўскаму ліст аб пачатку самастойнае працы. Джойнт у Беларусі, а таксама ў Віцебскай і Гомельскай губэрнях зьбіраўся аказваць вытворчую дапамогу, пастаўляць электратрактары для габрэйскіх сельгаскамунаў, а таксама заняцца разьмеркаваньнем харчу й адзеньня.

Гэтая навіна прымусіла Ўілабі неадкладна

зьвярнуцца ў Маскву з настойлівай прапановай узгадніць правілы працы АРА й Джойнту й праводзіць аднолькавую лінію. Кіраўнік Менскай акругі ўжо меў досьвед адначасовай працы з дабрачыннай арганізацыяй квакераў:

> Дзейнасьць квакераў, як нішто іншае, ускладніла працу АРА ў Беларусі. Квакеры выступалі ў ролі сапраўднага Санта-Клаўса, бо не патрабавалі рэальнай справаздачы. Вялікая колькасьць даставаў перадавалася дзяржаўным установам дзеля разьмеркаваньня на пазначаныя квакерамі адрасы. Ці была дапамога дастаўленая туды насамрэч, квакеры ніколі ня ўведаюць. Калі мы пачыналі працу, урад і розныя ўстановы чакалі ад нас такіх самых паслугаў. Яны штодня расказваюць нам, як рабілі сваю працу квакеры, як яны ім давяралі. Калі Джойнт пачне праграму харчаваньня й будзе весьці разьмеркаваньне, як квакеры, нашую палітыку патрабаваць справаздачнасьці за кожны грам прадуктаў, засьведчваць справаздачы грамадзкіх кухняў будуць крытыкаваць нашмат болей, пачасьцяцца скаргі.

Трывогі Ўілабі былі небеспадстаўныя. Джойнт хутка пашыраў сваю дзейнасьць і за няпоўныя тры месяцы разьмеркаваў дапамогі на суму 45 тысяч 235 даляраў. За правільнай выдачай пільна сачылі ў Габрэйскім бюро пры ЦК КП(б)Б[60] і ў афіцыйным «Евобщесткоме» —

[60] Габрэйскае бюро пры ЦК КП(б)Б дзейнічала з 1920 па 1930 (з 1924 — Галоўнае бюро габрэйскай сэкцыі пры ЦК КП(б)Б).

Габрэйскім грамадзкім камітэце дапамогі ахвярам пагромаў. Ужо ў 1922 годзе ў справаздачах камуністычнай габрэйскай сэкцыі барацьба з антысавецкімі элемэнтамі ў АРА й Джойнце ацэньвалася як пасьпяховая:

> У павятовых гарадох і мястэчках органам «Евобщесткома» ўдалося запабегчы арганізацыі камітэтаў з клерыкальных і антысавецкіх элемэнтаў і самім праводзіць працу разьмеркаваньня пасылак, атрыманых праз АРА з Амэрыкі.

Камуністы яўна перабольшвалі: АРА да канца так і ня выпусьціла кантролю за разьмеркаваньнем са сваіх рук. Але калі Джойнт выйшаў са складу АРА, ягоная палітыка шчыльнае супрацы зь мясцовымі ўладамі была ўжо па-за межамі ўплыву Чарлза Ўілабі. Калі ўпаўнаважаны ўраду Стакоўскі будзе падводзіць вынікі працы іншаземцаў у Беларусі, ён напіша ў Маскву, што Джойнт у Беларусі спрабаваў напачатку працаваць самастойна, але:

> Мне ўдалося канчаткова, здаецца, прымусіць яе (арганізацыю) адмовіцца ад бескантрольнага й бясплянавага разьмеркаваньня дапамогі, і цяпер праца праводзіцца цалкам узгоднена празь мяне з нашымі дзяржорганамі.

Эдвард Розэнблюм, са свайго боку, наступным чынам ахарактарызуе супрацу зь менскімі ўладамі ў службовай справаздачы пры закрыцьці Джойнту ў кастрычніку 1923:

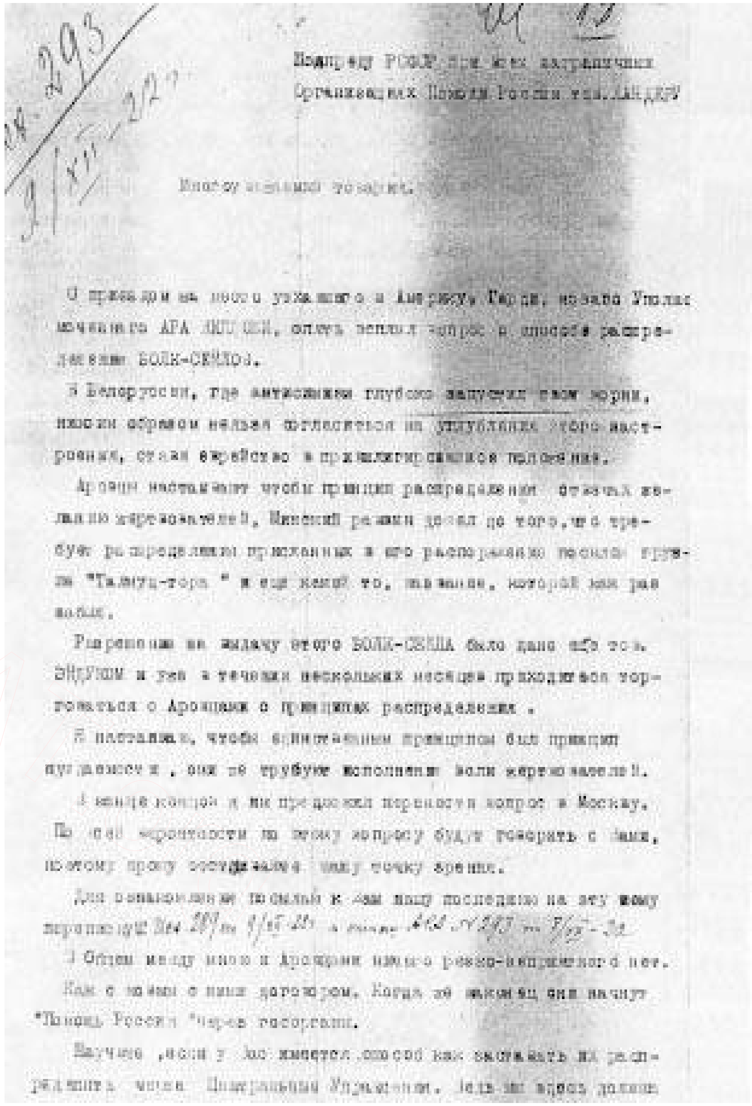

Полпреду РСФСР при всех заграничных Организациях Помощи России тов. ЛАНДЕРУ

Многоуважаемый товарищ.

С приездом на место уехавшего в Америку, Гарди, нового Уполномоченного АРА [illegible], опять всплыл вопрос о способе распределения БОЛК-СЕЙЛОв.

В Белоруссии, где антисемитизм глубоко запустил свои корни, никоим образом нельзя соглашаться на углубление этого настроения, ставя еврейство в привилегированное положение.

Аронсон настаивает чтобы принцип распределения отвечал желанию жертвователей. Минский раввин дошел до того, что требует распределения присланных в его распоряжение посылок группе "Талмуд-тора" и еще какой то, название, которой [illegible] забыл.

Разрешение на выдачу этого БОЛК-СЕЙЛА было дано еще тов. ЭНДРЮСОМ и уже в течении нескольких месяцев приходится торговаться с Аронсоном о принципах распределения.

Я настаиваю, чтобы единственным принципом был принцип нуждаемости, они же требуют исполнения воли жертвователей.

В конце концов я им предложил перенести вопрос в Москву. По всей вероятности по этому вопросу будут говорить с Вами, поэтому прошу отстаивать нашу точку зрения.

Для ознакомления посылаю к Вам нашу последнюю на эту тему переписку [illegible]

В общем между мною и Аронсоном ничего резко-напряженного нет. Как с живыми с ними договорюсь. Когда же наконец они начнут "Помощь России" через госорганы.

[illegible], если у Вас имеется способ как заставить их распределять через Центральным Управлением. Если же вопрос должен

Стакоўскі ня можа адмовіцца ад прынцыпаў, але давядзецца...

> Нашыя ўзаемадачыненьні з прадстаўнікамі ўлады, установамі й службовымі асобамі былі надзвычай цёплыя й добрыя. Праца выконвалася пры вельмі вялікай супрацы з боку ўрадавых органаў...[61]

АРА, аднак, да канца адстойвала свае прынцыпы разьмеркаваньня дапамогі. Канфлікт у разьмежаваньні паўнамоцтваў і правоў так ніколі й ня вырашыцца — аж да ад'езду амэрыканцаў зь Беларусі. Асобныя папярэджаньні Стакоўскі будзе слаць начальніку тэлеграфу, дзе бралі тэлеграмы АРА бязь візы ўпаўнаважанага на арыгінале, іншым органам і ўстановам. Але цалкам забараніць такія кантакты не ўдавалася, і тады па-беларуску ў «Савецкай Беларусі», па-расейску ў «Звезде», на ідыш у габрэйскіх газэтах «Der Wekker» («Будзільнік») і «Waker» («Рабочы») зноўку друкаваліся абвесткі за подпісам Стакоўскага:

> Папярэджваю, што ўсе зносіны з замежнымі арганізацыямі дапамогі павінны ажыцьцяўляцца вылучна праз упаўнаважанага Ўраду. Тыя арганізацыі і ўстановы, якія самавольна ўступаюць у зносіны з замежнымі арганізацыямі, будуць прыцягвацца да адказнасьці.

[61] Э.Іофэ й Б.Мельцэр у кнізе «Джойнт в Беларуси» пішуць: «Джойнт праяўляў максымальную гнуткасьць і здольнасьць ісьці на кампрамісы. Кіраўніцтва Джойнту пагадзілася, каб у склад камісіяў для разьмеркаваньня калектыўных пасылак былі ўключаныя прадстаўнікі прафсаюзаў і мясцовых камісіяў дапамогі тым, хто галадае».

Змаганьне ішло ня проста за бюракратычныя правы. Публікацыі маглі быць як спробай апраўданьня для Стакоўскага за тое, што дапусьціў свабоду амэрыканскіх дзеяньняў у Беларусі, гэтак і сыгналам.

Калі для Ўілабі й астатніх амэрыканцаў ён азначаў толькі дадатковую бюракратычную калатнечу, дык для мясцовага пэрсаналу АРА гэта быў знак трывогі на будучыню.